

Series RSH/C

कोड नं. 8
Code No.

रोल नं.

--	--	--	--	--	--	--

Roll No.

परीक्षार्थी कोड को उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर अवश्य लिखें ।

Candidates must write the Code on the title page of the answer-book.

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 7 हैं ।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिए गए कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर लिखें ।
- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में 8 प्रश्न हैं ।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें ।
- इस प्रश्न-पत्र को पढ़ने के लिए 15 मिनट का समय दिया गया है । प्रश्न-पत्र का वितरण पूर्वाह्न में 10.15 बजे किया जाएगा । 10.15 बजे से 10.30 बजे तक छात्र केवल प्रश्न-पत्र को पढ़ेंगे और इस अवधि के दौरान वे उत्तर-पुस्तिका पर कोई उत्तर नहीं लिखेंगे ।
- Please check that this question paper contains 7 printed pages.
- Code number given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- Please check that this question paper contains 8 questions.
- **Please write down the Serial Number of the question before attempting it.**
- 15 minutes time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

संकलित परीक्षा - II
SUMMATIVE ASSESSMENT - II

मराठी
MARATHI

वेळ : 3 तास

निर्धारित समय : 3 घण्टे

Time allowed : 3 hours

गुण : 90

अधिकतम अंक : 90

Maximum Marks : 90

SECTION A (Comprehension)

1. खालील उतारा वाचून त्या खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

पर्यावरण म्हणजे सभोवतालची किंवा आजूबाजूची परिस्थिती अशीसाधी सोपी व्याख्या करता येते. सजीवांच्या सभोवतालची परिस्थिती हेच त्याचे पर्यावरण असते. उदा. मासा पाण्यात राहतो म्हणून पाणी हेच त्याचे पर्यावरण असते. हे पर्यावरण दोन प्रमुख घटकांनी बनलेले असते. एक म्हणजे पर्यावरणात राहणारे सजीव घटक म्हणजेच प्राणी, पशू, पक्षी, वनस्पती आणि सूक्ष्मजीव त्यांना जैविक घटक म्हणतात. त्याचप्रमाणे त्या पर्यावरणात अनेक निर्जीव किंवा अजैविक व भौतिक घटक असतात. उदा. पाणी, हवा, जमीन, प्रकाश, आर्द्रता, तापमान, खनिज घटक आदींचा यात समावेश होतो. हे घटक जैविक घटकांच्या वाढीसाठी, विकासासाठी उपयुक्त ठरतात. म्हणजेच पर्यावरणामध्ये जैविक आणि अजैविक घटक एकत्र असतात. या सर्व घटकांमध्ये परस्परक्रिया सातत्याने चालू असते. ते एकमेकांना पूरक ठरतात आणि त्यातूनच पर्यावरण निर्मिती होत असते. अशा पर्यावरणात एक किंवा असंख्य जैविक घटक राहतात आणि त्यातूनच एक स्थिर पर्यावरण तयार होते.

पर्यावरणाबाबत असे म्हणता येईल की, कोणत्याही सजीवांची निर्मिती, त्याची वाढ, विकास, प्रजोत्पादन आणि शेवटी मृत्यू या प्रक्रिया पूर्ण होण्यासाठी सभोवतालच्या घटकांची, परिस्थितीची गरज असते त्यालाच पर्यावरण म्हणतात. आजूबाजूची परिस्थिती व पर्यावरण हे एक किंवा अनेक घटकांनी मिळून बनलेले असते आणि हे सर्व सजीव व निर्जीव घटक सातत्याने एकमेकांवर परिणाम करीत असतात. या प्रक्रियेतूनच पर्यावरण निर्मिती होत असते.

प्रश्न :

- (i) अजैविक या शब्दाप्रमाणे इक प्रत्यय जोडून पुढीलपैकी कोणते शब्द बनलेले आहेत ? 1
- (अ) ठराविक
(ब) नाईक
(क) बारीक
(ड) नाविक
- (ii) पर्यावरणातील दोन प्रमुख घटक वर्णन करा. 3
- (iii) स्थिर पर्यावरण कसे तयार होते ? सजीवांसाठी ते का गरजेचे आहे ? 3

2. पुढील उतारा वाचून त्याखालील प्रश्नांची उत्तरे तुमच्या शब्दांत लिहा.

आपण स्वतःची जी पात्रता समजतो, आपण स्वतःला जी किंमत देतो, त्यावरून आपण ज्या कुळात जन्मलो, त्या कुळाची व ज्या समाजात आपण जन्मलेले आहोत, त्या समाजाचीही पात्रता व किंमत कळून येते. शितावरून भाताची परीक्षा. समुद्रातील एक बिंदूला जी चव, तीच सर्व समुद्राची. वृक्षावरील एका फळाची जी चव तीच सान्या फळांची, आपण समाजातील एक व्यक्ती असल्याने आपल्या किंमतीवरून व योग्यतेवरून आपल्या समाजाचीही किंमत व योग्यता दुसऱ्याकडून अजमावली जाते. त्यामुळे स्वतःवर फार मोठी जबाबदारी आहे. परदेशात जाऊन तेथे जर आपण नादान ठरलो, नालायक ठरलो, तर आपल्या सान्या समाजाची नालायकी तेथे सिद्ध केल्यासारखे होईल. आपल्या वर्तनाने आपल्या कुळाला, आपल्या समाजाला, आपल्या राष्ट्राला व मानवजातीला कलंक लावता कामा नये, मान खाली घालता कामा नये असे आपले वर्तन असले पाहिजे. मी मानवजातीत जन्मलेला - मी मानवजातीला कलंक लागेल असे वागता कामा नये. मी माणूस आहे, असे माझ्या माणुसकीने मला पटवून दिले पाहिजे.

प्रश्न :

- (i) नालायक यासारखे ना उपसर्ग असलेले पुढीलपैकी कोणते शब्द आहेत ? 1
- (अ) नाइलाज
(ब) नाकाम
(क) नापित
(ड) नातवंड
- (ii) आपल्या योग्यतेवरून समाजाची योग्यता कळते, हे कसे स्पष्ट केले आहे ? 3
- (iii) प्रत्येकावर मोठी जबाबदारी कोणती असते ? 4

SECTION B (Composition)

3. खालील दिलेल्या मुद्द्यांच्या आधारे सुमारे 20 ते 25 ओळीत कोणताही एक निबंध लिहा. 10

(i) करा बचत, जगा हसत

प्रस्तावना - धकाधकीच्या जीवनात अस्थिरता - वाढती महागाई - शिक्षणखर्च - धनसंचयगरज - भविष्याची तरतूद - संकटात मदत - समारोप.

(ii) मी पंतप्रधान झालो तर

मूलभूत गरजांना महत्त्व - शिक्षणव्यवस्था - शेती, तंत्रज्ञान, विज्ञानाला महत्त्व - सर्वधर्मसमभाव - वाईट रूढी नष्ट - देशभक्ति - गुणांचा आदर.

(iii) निसर्ग: थोर कलावंत

निसर्ग चित्रकार - जादूगार - ग्रह, तारे, डोंगर, वनश्री, जलाशय इ. श्रेष्ठ निर्मिती - मानवसर्वश्रेष्ठ निर्मिती - सर्वकलांचा संगम - जीवनात सुंदरता - समारोप.

4. खालील उताऱ्याचे एक तृतीयांश सारांशलेखन करा. 5

प्रयत्न करायचा आहे मग प्रार्थना कशाला ? प्रयत्न करायचा आहे म्हणूनच प्रार्थना अवश्य हवी. मी प्रयत्न करणार पण फळ माझ्या हातांत थोडेच आहे ? फळ ईश्वराच्या इच्छेवर अवलंबून आहे. मी प्रयत्न करून करून किती करणार ? माझी शक्ती किती अल्प ? ईश्वराच्या मदतीशिवाय मी एकटाच काय करू शकेन ? मी जरी सत्याकडे आपले पाऊल टाकत असलो तरी ईश्वरी कृपेशिवाय मी मुक्काम गाठू शकणार नाही. मी मार्ग कापायचा प्रयत्न तर करत आहे. पण अखेर मी मार्ग कापणार की मध्यंतरी माझेच पाय कापले जाणार, हे काय सांगावे ? म्हणून माझ्याच जोरावर मी मजल गाठणार ही घमेंड फुकट आहे. कर्माचा अधिकार माझा पण फळाचे वर्म देवाच्या हाती. म्हणून प्रयत्नाच्या जोडीला ईश्वराची प्रार्थनाही अवश्य पाहिजे. प्रार्थनेच्या योगाने आपणांस बळ प्राप्त होते. प्रार्थना म्हणजे आपल्याजवळचे संपूर्ण बळ वापरून जास्त बळ दे म्हणून देवापाशी केलेली मागणी, असेच म्हणा ना !

SECTION C (Grammar)

5. (अ) खालील विधानांमध्ये कंसातील सूचनेप्रमाणे काळ बदला. (कोणतेही पाच) 5

- (i) गीताने काय केले ? (वर्तमानकाळ करा)
- (ii) संजय गाडी छान चालवितो. (भविष्यकाळ करा)
- (iii) शिपाई रागाने जोरात ओरडला. (वर्तमानकाळ करा)
- (iv) सचिन मला पुस्तक देतो. (भूतकाळ करा)
- (v) वंदनाला निबन्ध लिहिता येतो. (भविष्यकाळ करा)
- (vi) वसंत देशभक्तिची गाणी गातो. (भूतकाळ करा)

(ब) खालील अधोरेखित वाक्प्रचारा ऐवजी कंसातील वाक्प्रचार वापरून वाक्यात उपयोग करा. (कोणतेही पाच) 5

- (i) श्रीधरपंतांनी आपल्या श्रीमंतीची ऐट कधीही कोणासमोर दाखविली नाही.
(बडेजाव करणे.)
- (ii) पुरा मध्ये सर्वस्व गमाविलेल्या लोकांची स्थिती पाहून अशोक खूप दुःखी झाला.
(व्याकुळ होणे.)
- (iii) देशभक्तांच्या स्वातंत्र्य चळवळीमुळे अखेर भारतातील ब्रिटिश सत्तेचा शेवट झाला.
(अस्त होणे.)
- (iv) उत्कृष्ट सतारवादनामुळे रविशंकर यांना जगात सर्वत्र प्रसिद्धी मिळाली.
(नाव होणे.)
- (v) नोकरीसाठी परदेशात निघालेल्या परेशला निरोप देताना आईला खूप रडू आले.
(भडभडून येणे)
- (vi) संग्रहालयामध्ये दुर्मिळ चित्रे काळजीपूर्वक जपून ठेवली जातात.
(जतन करणे.)

- (क) खालील वाक्यातील चुकीचे शब्द दुरुस्त करून वाक्य पुन्हा लिहा. (कोणतेही पाच) 5
- मी पहाटे उठून पाणि भरले.
 - सुर्य उगवण्या अगोदर शेतकरि शेतात जातो.
 - आइच्या हातातील बांगड्या सुंदर आहेत.
 - रात्रिच्या नंतर दिवस ऋगवतो.
 - विदूशकाचा अभिनय चांगला होता.
 - हिरव्या कळीचे रंगित फुल झाले.

- (ड) खालील वाक्यातील अधोरेखित शब्दांत कंसातील सूचनेप्रमाणे बदल करून वाक्य पुन्हा लिहा. (कोणतेही पाच) 5
- सीताने गाय दारात बांधली. (वचन बदला)
 - उन्हाळ्यात नदीला पाणी नसते. (वचन बदला)
 - तुझी वही घेऊन ये. (वचन बदला)
 - नाटकाची नायिका कोण आहे ? (लिंग बदला)
 - कवितेच्या कवीचे नाव लिहा. (लिंग बदला)
 - आजचा विद्यार्थी खूप थीट आहे. (लिंग बदला)

SECTION D (Literature)

6. (अ) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विधानाचा संदर्भ देऊन त्यातील अर्थ सौंदर्य स्पष्ट करा. 5
- घरात फार सुखसोयी नव्हत्या. डामडौलही नव्हता. पण समाधान, सुख नक्कीच होतं.
 - “पण तू काळजी करू नकोस. तू शिक आणखी राबेन मी.”
- (ब) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. 10
- बडोदा सोडून निघालेल्या भास्करला खाँसाहेबांनी काय सांगितले ?
 - हरिहरावांनी कोणते कार्य केले ?
 - आडाच्या दिशेने चालू लागल्यावरं लेखकाच्या मनात कोणते विचार आले ?

7. (अ) पुढीलपैकी कोणत्याही एका अवतरणाचा संदर्भ देऊन त्यातील अर्थसौंदर्य स्पष्ट करा. 5

(i) राहो बनून आकाश माझा शेवटचा श्वास;

मनामनांत उरावा फक्त प्रेमाचा सुवास !

(ii) न्याय, नीतिसाठी

शस्त्र व्हावे पाणी

साखरपेरणी

न ये कामा.

(ब) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. 10

(i) 'अंधार पखाली' या कवितेत कवीने कोणती अपेक्षा व्यक्त केली आहे ?

(ii) 'कसं चालेल ?' असा प्रश्न कवी कोणकोणत्या संदर्भात करतात ?

(iii) 'तहान' कवितेत कवीने कोणकोणत्या उदात्त इच्छा व्यक्त केल्या आहेत ?

8. (अ) बाईचे लग्न ठरल्यावर प्रीतमने त्यांना काय देऊ केले ? का ? 6

(ब) "बाई, माझे वडील सैन्यात जवान आहेत. ते दूर सरहद्दीवर असतात. चार वर्षापूर्वी माझी आई वारली. मग मी त्यांच्याबरोबर एक वर्ष बंगालात होतो. त्यापूर्वी मी पंजाबीत शिकलो. याच वर्षी मी इथे मामामामींकडे आलो. मला मराठी नीट येत नसल्याने बाकी विषयही कळत नाहीत."

प्रश्न :

वरील उतान्याच्या आधारे खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

(i) सैनिकांचे कौटुंबिक जीवन तुम्हाला असुरक्षित वाटते का ? 2

(ii) 'आईची कुटुंबातील भूमिका' यावर तुमचे मत लिहा. 2